

למה לאכול את הראש?

Category: חגים, ראש השנה

מדוע אנו מבקשים להיות לראש? עלינו לאמץ את תכונותיהם של מנהיגי ישראל שידעו לאהוב את השני, לשמח בהצלחתו ולכאוב את כאבם.

תפוח בדבש [?] זהו המנהג המפורסם ביותר שכולם מכירים בקשר לחג של ראש השנה. ישנם יהודים שככל הנראה זהו המנהג היחידי שהם מקיימים. המנהג הוא לטבול תפוח בדבש ולהוסיף תפילה קצרה: "יהי רצון שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה".

זהו לא המאכל היחידי שאנחנו נוהגים לאכול בראש השנה. ישנו מנהג לאכול רימון, בגלל הגרעינים הרבים שבו, ואומרים: "יהי רצון שירבו זכויותינו כרימון".

האשכנזים אוכלים גזר (באידיש "מעריין", צימעס) ואומרים: "יהי רצון שירבו זכויותינו, כי המילה "מעריין" באידיש משמעותה גם להתרבות. (אצל הספרדים אוכלים 17 סוגי מאכלים ועל כל אחד אומרים 'יהי רצון' אחר. מדובר בפרויקט שעשוי להמשך על פני שעה שלימה[?]).

אבל יש מנהג נוסף שעושים [?] מביאים לשולחן ראש של דג, טועמים ממנו מעט ואומרים: "יהי רצון שנהיה לראש ולא לזנב". ראש של דג על השולחן ובפרט כשהוא מציץ עליך עם העיניים שלו, עשוי להוציא כליל את החשק מהארוחה[?]

אנו טועמים מראש הדג ומבקשים מהקב"ה שנהיה לראש ולא לזנב. במילים פשוטות הפירוש הוא שנהיה מנהיגים ולא שלעפערס[?] לא זנבות, שלא נזדנב אחרי אחרים, אלא שאנחנו עצמנו נהיה המנהיגים.

נו, בואו נחשוב איזו ברכה זאת. תארו לכם בבית הכנסת כל אחד הוא מנהיג, כל אחד נותן הוראות, הרי זה לא יחזיק מעמד[?] נניח כולם יהיו פה רבנים, בקושי מחזיקים מעמד עם רב אחד, כולם מכירים את הבדיחה שבישראל זה בלתי אפשרי להיות ראש ממשלה, כי יש שם חמש מיליון ראשי ממשלה. וכעת בראש השנה אנו מבקשים מהקב"ה שיעשה מכולנו ראשי ממשלה[?]

ישנו סיפור מפורסם על אליהו הנביא שהלך ביחד עם רבי יהושע בן לוי לעיר אחת ולא כיבדו אותם שם, לא נתנו להם אכילה ושתייה וכו'. כשיצאו מהעיר ברך אליהו הנביא את אנשי העיר שכולם יהיו מנהיגים: "ישימכם אלקים כולכם ראשים". באו אחר כך לעיר אחרת ושם כיבדו אותם כדבעי, האכילו והשקו אותם, ושם ברך אליהו הנביא: "לא יתן בכם הקב"ה אלא ראש אחד". שאל אותו התנא רבי יהושע בן לוי שלכאורה צריך להיות הפוך. אלו שכיבדו אותך היה נכון לברך אותם שהם יהיו מנהיגים, ואילו אתה בחרת לברך את אלו שלא כיבדו אותך! השיב לו אליהו הנביא כי העובדה שכולם יהיו מנהיגים זהו עונש ולא ברכה, "כי כל מקום שבו ראשים הרבה נשחת ונחרב ונאשם" (אוצר המדרשים עמ' 211).

ואם כן נשאלת השאלה מדוע אנו מבקשים שנהיה לראש!?

לכאוב ולשמוח

ישנו סיפור חסידי על שני ילדיו של הרבי המהר"ש ששיחקו ב'רבי וחסיד'. זה מה שהם ראו בבית וזה המשחק שהם בחרו לשחק בו. האח הגדול (הרז"א) היה ה'רבי' והצעיר יותר (הרבי הרש"ב) היה ה'חסיד'.

האח הגדול התיישב בכורסא והצעיר ניגש אליו כפי שניגשים אל רבי חסידי, ואמר לו שיש לו בעיה מסוימת והוא מבקש אפוא עצה וברכה. האח הגדול ניאות לתת לו עצה כיצד יש לטפל בבעיה וגם העניק לו ברכה שהכול יסתדר (הם היו ילדים בני שבע ותשע²⁷). האח הקטן, ה'חסיד', אמר ל'רבי': "אתה לא רבי והברכה שלך אינה ברכה!". שואל אותו אחיו הגדול: מדוע אתה אומר כך? השיב לו אחיו הקטן²⁸ שברבות הימים והשנים אכן היה רבי²⁹ כי רבי לפני שהוא משיב לחסידי "גיט ער אַ קרעכץ", ואילו אתה השבת מיד "אַן קיין קרעכץ"³⁰ (תורת מנחם ח"ב עמ' 27).

מה הפירוש "קרעכץ"? זה כמו לומר "אוי". כלומר, בעייתו של החסיד כואבת לך. להיות רבי פירושו כשלחסיד כואב משהו הרבי לוקח את זה לליבו וזה כואב לו כמו שזהו דבר שנוגע לו עצמו עד שהוא נותן "קרעכץ"³¹ אנחה מעומק הלב, זהו "רבי".

אצל חסידים תמיד אמרו שרבי זה ראשי-תיבות "ראש בני ישראל". רבי הוא ראש. בגוף האדם הראש הוא זה שמרגיש את הכאב של כל איבר בגוף, כי כולם מחוברים אליו. גם את הכאב של הציפורן ברגל מרגישים בראש.

כשאנו מתברכים בראש השנה "שנהיה לראש", הכוונה היא שכל אחד ירגיש את כאבו של זולתו כמו שהוא כאב אישי ופרטי שלו. בראש השנה אנו משתדלים להרגיש יותר "ראש"³² ללמוד להרגיש את השני. כשיש חלילה צרה לשני עלי להרגיש כאילו שזוהי צרה שלי, אני לא יכול לישון בלילה בגלל החדשות הלא טובות ששמעתי.

אבל זה עוד לא כל כך קשה. החלק הקשה יותר בלהיות "ראש" הוא להרגיש את השמחה של השני. כשאתה פוגש חבר והוא אומר לך "היום עשיתי עסק טוב"³³ זה צריך לגרום לך שמחה, כמו שזה היה הבן שלך שהצליח בביזנס. כשמישהו מספר לך בשורה טובה זה אמור לתת לך מצב רוח ולהוסיף לך בבריאות. הרבי תמיד היה מצפה שאנשים יבשרו לו בשורות טובות והוא אמר שזה מוסיף לו בבריאות.

לדעת לפרגן

בתורה אנו מוצאים סיפור דומה. כולם מכירים את הסיפור של משה רבינו והסנה. משה ראה את הסנה בוער והוא התקרב לראות "מדוע לא יבער הסנה", ואז הקב"ה מתגלה אליו ומבקש ממנו שילך למצרים והוא יהיה זה שיוציא אותם משם. משה לא רצה ובמשך שבוע התנהל ויכוח בין משה רבינו לבין הקב"ה. אחת הסיבות שמשה רבינו לא רצה לקבל את המנהיגות של עם ישראל על עצמו היתה בגלל אחיו הגדול אהרן שהיה מבוגר ממנו בשלוש שנים והוא היה המנהיג במצרים במשך כל השנים של הגלות הקשה. ולפתע פתאום הקב"ה "מצניח" מנהיג חדש זה עשוי לפגוע באהרן. בא הקב"ה ואומר למשה "הלא אהרן אחיך הלוי הנה הוא יצא לקראתך וראך ושמח בלבבו". מבאר רש"י: "לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה", ולכן מוסיף רש"י "ומשם זכה אהרן לעדי החושן הנתון על הלב" (שמות ד, י"ד).

בטבע העולם, אח גדול כשהוא רואה שאחיו הצעיר מצליח יותר ממנו הוא אמנם שמח אבל בליבו פנימה הוא עדיין מתקנא בו במידת מה וקצת לא מפרגן, ולפיכך משה ביקש לדחות את המינוי שרצה הקב"ה להטיל עליו. הוא לא רצה לגרום עוגמת נפש לאהרן אחיו. בא הקב"ה ואמר לו "וראך ושמח בלבבו", הוא ישמח בלב שלו באמת כמו שזה הוא בעצמו, ובזכות זה זכה אהרן להיות כהן גדול, שכן רק יהודי כזה ששמח בהצלחתו של זולתו יכול להיות כהן גדול המסמל את לבו של עם ישראל.

מורי ורבותי, הגיע הזמן שכולנו נלמד מהרבי. שנהיה 'ראש' פירושו להרגיש את השני, שהכאב של השני יהיה כאב שלך, ויתירה מזו הַשמחה של השני תהיה השמחה שלך.